

tajnik je z lesenega balkona mahal s seznamom in se trudil prevpiti vse močnejši trušč. Orožniki so glasno ponavljali njegove besede, da ne bodo začeli deliti moke, dokler se množica vsaj toliko ne umiri, da jim bosta tajnik in gerent prebrala, kar morata povedati ali se čutita dolžna jim sporočiti.

Tajnik je opisal, kako bo potekalo deljenje, povedal, kdo so upravičenci in druge formalne zadeve, gerent se je v imenu siromakov zahvaljeval plemenitim somišljenikom, ki so spodbujali različne zbiralne akcije, in dobrotnikom, ki so prispevali za nov vagon žita za lajšanje bede v rudarskem revirju. Oba sta pozvala zbrane, naj mirno pristopajo in odhajajo, če bi prišlo do prerivanja, bodo prisiljeni razdeljevanje prekiniti. Gerent si je z balkona ogledoval množico, tajnik je s polami odhitel na delilno mesto.

Ana je enega izmed čakajočih moških na sejmišču odvedla blizu hodnika, kjer je ob ograji poveznil svoj koš in nanj dvignil Frančiško kot majhno punčko. Kmalu po njenih prvih besedah je ščebetanje naokrog zamrlo, po že nekaj stavkih se je ustavilo celo razdeljevanje moke. Ni prav, je rekla, da oblast sklicuje takšne ceremoniale samopoveličevanja, zmotno povzdiguje zlate roke, ki dajejo, in še bolj zmotno obrekuje lačna usta, ki hlatajo za preživetjem. Prav bi bilo, da bi oblastniki ponižno razdeljevali živež od vrat do vrat delavskih stanovanj in se vsakič vsakomur iskreno opravičili. Kajti nesposobni oblastniki so ustvarili bedne razmere, ki tiščijo ljudi v hudo trpljenje. Kadar so ljudje lačni, oblast ni opravila svojega dela, kakor bi bilo treba.

Gerent je zavpil z balkona, naj umolkne, nihče ji ni dal besede, ljudje so prišli po moko in ne po politične pridige. Pozval je orožnike, naj ukrepajo, če ne bo takoj prenehala govoriti proti družbeni ureditvi. Frančiška mu je odgovorila, da ne govori proti obstoječemu redu, njene

besede so uperjene proti neredu, ki so ga ustvarili. Oblastniki že dolga leta ne razrešujejo resničnih težav, ampak razpuščajo konkurenčne politične, sindikalne in celo kulturne organizacije, kratijo ženskam volilno pravico, ne potrjujejo izvoljenih županov in svetnikov, ampak na prestol postavljajo kupljive gerente in svetovalce.

Gerentovo kričanje in živahno mahanje je spodbudilo dva orožnika, a se jima je bilo nemogoče prebiti mimo teles, natlačenih v ozkem hodniku.

Samo v eni stvari se ne moti, je Frančiška odgovorila gerentu, res nista na političnem shodu. Tudi njen nastop ni političen, zato naj ne ščuva orožnikov nadnjo, ampak jim pusti, da vzdržujejo red pri razdeljevanju moke. Orožnika sta odnehala s svojimi jalovimi poskusi zriniti se v ozki hodnik, kot bi ju njene besede odvezale dolžnosti, da posredujeta.

Zahtevajte, je nadaljevala Frančiška, da se še to jesen v kraju odpre meščanska šola. Mehanizirano delo v rudniških obratih spodriva človeške roke, število brezposelnih in onih, ki so morali po svetu s trebuhom za kruhom, nenehno narašča. Stotine bistrih otrok je zato obsojenih na ponavljanje žalostnih življenj svojih staršev, ki jim ne morejo omogočiti šolanja v sosednjih mestih. Meščanska šola je prvi korak proti poklicem, ki omogočajo zaposlitve in socialno varnost. Občina, banovina, šolske oblasti, vsi se bodo izgovarjali, da ni prostorov, učiteljev, denarja, da bi v najboljšem primeru šlo čez leto ali dve. Ne verjemite jim, je Frančiška pripeljala svoj govor do zaključka: »Če ve zmorete z nekaj kilogrami moke obdržati pri življenju svoje otroke in može, bodo tudi oblastniki naredili svojo precej lažjo nalogo – pripravili vse potrebno, da se jeseni odpre prvi razred meščanske šole.«

»Zanima me ogromno stvari, ampak o tem bova kasneje. Prišla sem, ker potrebujem tvojo jasno in javno podporo ustanovitvi meščanske šole.«

Alojzij se je izogibal sestrinemu pogledu, kot da bi lahko tako ušel njej in nameri, da ga vključi v svoj načrt. »Ne ukvarjam se s politiko, z delom v tovarni sem tako zelo obremenjen, da mi za vse drugo zmanjkuje časa.«

»Pa bi si moral vzeti čas in razmisliti. Kakorkoli je ta tovarna strašansko pomembna, ne bi smela biti edina stvar v tvojem življenju. Glede meščanske šole nimaš kaj razmišljati, tudi časa za to ni. Predvsem pa ne glej rudniškega ravnatelja, ki nasprotuje šoli, ker ga je strah višjih občinskih davkov in ker je armada brezposelnih najboljša jamstvo, da bo lahko še naprej odiral ljudi. Ti nisi krvolok.«

»Poslušaj, Frančiška ...«

»Ne, najprej boš ti poslušal mene. Vodiš podjetje, ki se hitro razvija, potrebovalo bo vse več različnih strokovnjakov. Bolje kot kdorkoli drug lahko tovarnarjem in posredno oblastnikom poveš, zakaj je znanje dobro in tako zelo pomembno za posel.«

»Vsi vemo, da je tako, ampak v vseh blagajnah zijajo globoka brezna in nobene posebne razlike ne bo, ali se to zgodi letos ali prihodnje leto ...«

»Seveda je razlika, gromozanska razlika je, Alojzij. Vsako leto kasneje pomeni desetine in stotine otrok, ki jim ni bila ponujena možnost šolanja. Boš še trdil, da je vseeno? Nimajo vsi Karli in Vladimirji dobre in pametne tete Zofije.« Frančiška je počakala, da jo je brat pogledal. »Če te ni prepričalo, kar sem ti povedala, pomisli na svojo zgodbo. Ti si dobil priložnost in jo zgrabil z obema rokama. Nisem mislila pogrevati tega, ampak ti vsem tem otrokom preprosto ne moreš odreči takšne priložnosti.«

Gerentski sosvet je šele začel sejo, ko so se pred občinsko hišo začele zbirati prve ženske. Svetniki so se postavljali ob strani obeh oken v sejni sobi in skrivaj opazovali ženske, ki so se razvrščale v polkrog, ki se je od vhoda širil v globino dvorišča, nato pa začele glasno skandirati, da hočejo šolo. Trušč se je stopnjeval in pred zgradbo privabljal radovedneže, v sejni sobi se niso mogli več pogovarjati. Morda je minilo četrte ure, ko se je med vrati pojavil gerent, sledili so mu še trije svetovalci. Stopili so v prazen polkrog, dva, tri metre pred njimi je zid ženskih teles zlogoval zahtevo po šoli. Hitro po njihovem prihodu se je nekoliko razmaknil, Frančiška je stopila pred oblastnike. Nepremično je motrila gerenta, ko so ženske nehale vzklikati, pa ga je vprašala, ali je res, da na seji, ki se je maloprej začela, ne bodo odločali o ustanovitvi meščanske šole. Dnevni red je bil objavljen na oglasni deski, naj si ga ogledajo, se je posmehnil in se obrnil, kot da se namerava vrniti v zgradbo. Gospod gerent, ga je zadržal Frančiškin klic, v njegovi pristojnosti je, da razširi dnevni red in da na seji sprejmejo zavezo o jesenskem začetku meščanske šole. Stopila je tikoma do njega, bila sta skoraj enako velika. Če želijo ustanoviti šolo, je pomemben vsak dan, delati morajo hitro, saj je le malo časa, če pa je ne nameravajo, je strmela vanj, naj vladanje takoj prepustijo ljudem, ki imajo več poguma in premorejo več naklonjenosti do sokrajanov.

Gerent se ni mogel krotiti, s tresočim glasim je svetoval Frančiški in zborovalkam, naj se razidejo in prenehajo motiti njihovo delo, v nasprotnem primeru bo zaradi oviranja dela gerentskega sosveta in groženj prisiljen poklicati orožnike.

Ob omembi groženj je Frančiška začudeno zmajala z glavo. Gospod gerent, ga je nagovorila in počakala, da sta se njuna pogleda srečala,